

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

maj-juni

Nr 3–2011

**Le romané
phirimàta**

Redaktören har ordet

Åter är det sommar. Värmen ligger som en våt handduk över stad och land, intentionerna att stärka den romska minoriteten i Sverige avslöjas för vad den är, dallrande värme över asfalt och ängar och sedan? Ansvariga politiker flänger runt och talar om integration, som vore det en besvärjelse, som vore det ett paraply mot alla oföretter som fortfarande begås, än idag. Nyligen konstaterade JO att polisens avhysningar av rumänska romer som spelade och tiggde på Stockholms gator, inte alls har något stöd i lagen. Det är inte ett brott att spela musik eller att tigga, det är inte ett brott att vara en fattig rumänsk rom med en konstant diskriminering i bagaget. Hur kommer polisen att agera i fortsättningen?

Bloggar och kommentarer på nätet är fyllda av det hat som tillåtits florerat i århundraden i Europa. Invektiv och rasistiska tillmälen, särskilt när det gäller romer, tillåts i en allt större skala. Vem bryr sig? Politikerna mal på och kämpar hårt med sin image och den fernissa de kan åstadkomma. Inget känns övertygat eller ens äkta när den politiska viljan ska manifesteras i handling. Sanningskommission eller vitbok? Ja, en vitbok blev det, men med så få resurser att tanken på kosmetisk politik lyser igenom på lång väg. Katri Linna, före detta DO, ska ensam upprätta ett historiskt perspektiv på svenska myndigheters diskriminering mot romer på ett och ett halvt år. För säkerhets skull finns det direktiv om att inga förslag får läggas i denna vitbok, kompensation för det lidande myndigheter har åstadkommit får absolut inte förekomma.

Vitboken är ett politiskt paraply fullt av håll, en besvärjelse, en väntan på att assimileringsprocessen till slut tar ut sin rätt och allt förblir som vanligt för de vanliga.

Men det är inte bara på regeringsnivå njuggheten mot en verklig förändring av romernas situation har sin hemvist. Ute i landet är det likadant, både på kommunal- och landstingsnivå. Få är de icke-romer som verkligen vill förändra de urgamla villkor romer fortfarande lever med, vill-

Bengt O Björklund, Fred Taikon, Rosario Ali Taikon, framför sitter Mirelle Gyllenbäck, Maja-Lena Taikon och Veronika Portik.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
Bengt O Björklund
Mirelle Gyllenbäck
Veronika Portik

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
red@romaniglinda.se

kor som fortfarande innebär att det är socialt okey att se ner på eller inte alls se denna folkgrupp, än mindre deras behov av sann rättvisa och ett dragligt liv.

I Östeuropa är det än värre. Trots att EU-miljarder rullar i hopp om att lyfta romer ur den misär de lever i, ser verkligheten fortfarande likadan ut på de flesta håll där det bor romer: ingen el, inga vägar; ingen tillgång till service övriga landsmän har och tar för givet.

De romer som lyckas ta sig ut ur sina

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Bokmässan i Botkyrka	sid. 4-5
Om romer i Västerås	sid. 6-8
Nationella strategier	sid. 9
Bo Hazell skriver	sid. 10-11
Romano Zor får besök	sid. 12-13
Slaget vid Mosebacke	sid. 14-15
Visumtvång	sid. 16
Bakro	sid. 17
Notiser	sid. 17-18
Rinkebybarnen	sid. 19
Stor fotoutsällning	sid. 20
notiser	sid. 20-21
Resan till Indien	sid. 22-23
DO i Göteborg	sid. 24-25
Den osynliga muren	sid. 27
Dagermanpriset	sid. 28
Bilder berättar	sid. 29
= Receptet	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen av Joakim Eskildsen under sin resa i Indien.

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

eländiga byar eller slumområden för att försöka tjäna en slant blir till dominopjäser när välmående länder som Sverige, Tyskland eller Frankrike plötsligt får ta emot romer i tusentals. Fram med paraplyet! Efter att visumtvånget avskaffats för Serbien och Kosovo ökade antalet asylsökande romer drastiskt. Fram med paraplyet! Cecilia Malmström, ledamot av EU-kommissionen, föreslår att det ska vara möjligt för de länder som tycker att det kommit för många romer att åter införa visumtvång.

Värmen dallrar över asfalt och äng. Den romska kulturen är en främmande fågel, bäst serverad på ett silverfat.

ingen skönlitteratur på romska i Sverige

Angående debattartikeln "Böcker på é romani chib" av Gunilla Lundgren i tidningen É Romani Glinda nr. 1, 2011.

Gunilla skriver så här i sin artikel: "... en av de intervjuade i programmet påstod bland annat att det inte finns någon litteratur alls på romani chib i Sverige".

Jag förstår inte varför hon mystifierar personen, eftersom personen i fråga har ett namn nämligen Baki Hasan. Det kom tydligt fram även i programmet. Jag blev desutom felciterad och jag förstår inte varför.

Jag påstod inte att det inte finns någon litteratur alls. Jag sa att vi inte har så stor litteratur på romska i Sverige. Alla som vill kan lyssna på programmet på Sveriges Radio: <http://static.sr.se/ladda->

[hem/podradio/SR_p1_biblioteket_110214020040.mp3](http://static.sr.se/ladda-hem/podradio/SR_p1_biblioteket_110214020040.mp3)

Det som är skrivet på svenska om romer eller romskan kan inte räknas som romsk litteratur. Enligt normen är det svensk litteratur även om innehållet handlar om romer. Det som är skrivet på romska däremot kan räknas som romsk litteratur.

En av huvudfrågorna i programmet var huruvida det skapas skönlitteratur på romska eller inte. Jag sa att det inte finns skönlitteratur skriven på romska i Sverige och det är också sant.

Med skönlitteratur menas texter som har konstnärligt innehåll som t. ex. lyrik, dramatik och prosa.

I många andra länder speciellt på Balkan finns rätt så mycket romsk litteratur (skönlitteratur också). I Sverige har vi än så länge inte lyckats stimulera romer att vara intresserade av att skapa liknande litteratur. Jag hoppas innerligt att det inte kommer att dröja så länge här i Sverige innan vi får romska män, kvinnor och ungdomar som ska ge sig på författarbanan.

Baki Hasan

språkvårdare i romska vid Språkrådet

Replik:

Baki Hasans inlägg får mig att reflektera över några viktiga frågor.

Först vill jag klargöra att jag inte ville "mystifiera" Baki Hasan, jag nämner inte några namn på varken journalister eller intervjuade i min artikel.

Målsättningen med min artikel var att lyfta fram några av de böcker som faktiskt finns på é romani chib. Jag skriver "Det är sant att det finns förfärande få böcker på romani chib, men just därför måste vi hjälpas åt att berätta om de få som finns."

Baki Hasan tar upp en stor frågeställning: är det bara det som är skrivet på romska som kan räknas som romsk litteratur? Liknande diskussioner pågår bland afrikanska författare, kan en sydafrikansk författare, vars modersmål är xhosa, ändå välja att skriva på engelska för att nå många läsare?

Hans Caldaras har skrivit sin utmärkta bok "I betraktarens ögon" på svenska, alla Katarina Taikons böcker skrevs på

svenska (den första boken, Katitzi, är nu översatt till é romani chib),

Monica Caldaras böcker är skrivna på svenska. Ändå har jag räknat dessa böcker som romsk litteratur. I fortsättningen ska jag vara försiktigare och kanske skilja på romsk skönlitteratur skriven av romer i Sverige på romanés, skönlitteratur skriven av romer i Sverige på svenska, skönlitteratur på romanés skriven av romer från andra länder men publicerade i Sverige och böcker översatta till romanés av romer i Sverige.

I de tre böckerna "Utan hus utan grav-Bi kheresko bi limoresko", Svarta Rosor-Kale Ruze" och "Tio pinnar i luften" presenterar jag ändå en rad författare som är romer och som skriver ibland på romska och ibland på svenska, ungerska, polska, spanska.

Här uppstår nästa fråga; vem är romsk författare? Om jag tittar på min egen släkthistoria finns förfäder som var hästhandlare och smeder och där finns en berättelse om den mörka, vackra Lucia.

Var hon vad man då kallade "tattare"? Förmodligen. Kan jag då kalla mig för en romsk författare?

När barnen i Rinkeby, som jag arbetar mig med, frågar: "Varifrån kommer du Gunilla?" svarar jag: "Jag är svensk och jag är blandad". Jag håller med Nobelpristagaren Toni Morrison när hon säger: "Ras, kön och klass spelar en avgörande roll i våra liv." För mig spelar ändå klass större roll än ras och kön och jag definierar mig som en arbetarförfattare. Varje författare, varje människa, väljer själv hur hon vill förhålla sig till sin bakgrund.

Slutligen, jag delar Baki Hasans önskan att det snart ska komma fler skönlitterära verk skrivna av romer, och jag är säker på att de kommer! De nyligen utkomna böckerna "Marie Claude-Jekh romani šej" av Ramona Taikon Melker och Ann Eriksson samt "Maritza & Sebastian" av Domino Kai är exempel på sådana välgjorda tväspråkiga böcker.

Gunilla Lundgren
författare

Ann Eriksson, Rosario ali Taikon och Gunilla lungren
bakom ERGs bord med romska böcker

Bokmässan i Botkyrka

I början av maj arrangerades Botkyrka internationella bokmässan på biblioteket i Hallunda. Under tre dagar var det mingel, konferenser och bokförsäljning. É Romani Glinda var där. Det var knöckfullt under seminarierna den andra dagen, ödsligt mellan bokbordet den sista.

Text och foto: Bengt O Björklund

Under bokmässans andra dag hölls ett antal olika seminarier, bland annat talade samiskan Ann-Helen Laestadius om språk och identitet på ett av förmiddagens seminarier.

– Jag har ingen kolt på mig, jag äger inga renar, är jag då en riktig same? Min pappa var mienkälä, min mamma same.

När Ann-Helen var tolv år flytta hon med sina föräldrar från Kiruna till Stockholm där hon har arbetat som journalist i 20 år. Hon har även skrivit ett antal böcker.

– Böckerna handlar om hur det är att vara same, hur en same ska vara. Jag är och känner mig som en same.

Men i skolan skämdes hon över sitt samiska påbrå.

– Jag berättade inte att jag var same, utan levde ett dubbelliv. Hemma var jag stolt över att vara same. Jag har tänkt mycket på varför jag inte vågade berätta

om mitt samiska ursprung, men det var tufft i Kiruna på den tiden och det fanns mycket samehat.

Ann-Helen fick aldrig lära sig samiska, något som påverkat henne starkt.

– Ett problem var att min mamma aldrig förklarade varför hon inte lärde mig samiska, men hon sattes i en skola som liten där barnen straffades om de talade samiska. Därför fick vi barn som föddes på sextio- och sjuttioalet aldrig lära oss samiska.

Det finns en sorg i detta och det har lett till en känsla av utanförskap gentemot den samiska gruppen.

– Jag kunde ju inte tala med mormor och morfar, men jag hade inget val. Idag är situationen för samiska barn helt annorlunda i och med att vårt språk har fått nationell minoritetsstatus.

Ann-Helen poängterar vikten av att inte se sig själv som ett offer, men hon

kan än idag inte tala samiska. I boken Sms från Soppero, en påhittad historia, har hon använt sin egen och sin mammas historia.

– Mina böcker har stärkt min identitet och jag känner att jag har dragit mitt lilla strå till den samiska myrstacken. De är dessutom lika angelägna för barn från vilken kultur som helst.

Arbetet med den första boken beskriver Ann-Helen som en slags terapi. När hon skrev den andra, Hej vacker, var hon förbannad.

– Det är ofta som samer blir förbannade när jag inte kan svara dem på samiska, men jag kämpar på med språket som jag verkligen vill lära mig.

Hennes böcker tas inte helt emot med öppna armar av den samiska publiken heller.

– En gång blev jag utskälld i tjugo minuter av en samiska på Jokkmokks marknad för att jag lyfte fram konflikter inom samekulturen, men jag vill uppmuntra alla att vara den man är, att inte känna sig begränsad.

Hennes tredje bok kommer att handla om ett konfirmationsläger för samiska ungdomar.

– Jag besökte ett sådant läger och träffade samiska ungdomar som verkligen var stolta över att vara samer och de vill verkligen lära sig språket. Ungdomarna sade åt mig: Sluta gnäll, lär dig samiska.

Det är något Ann-Helen har tagit fasta på. Hon fortsätter att försöka lära sig sitt modersmål som är nordsamiska. Hennes böcker är översatta till alla de tre same-språken, lulesamiska, sydsamiska och nordsamiska.

Bibliotekarier ointresserade av minoriteter

Under ett av eftermiddagens seminarier talade Joacim Hansson, professor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Linnéuniversitetet. Konferenssalen var fylld av bibliotekarier från hela landet.

Joacim Hansson ansvarar bland annat för bibliotekarieutbildningen och han har forskat kring frågor som rör hur nya bib-

liotekstyper uppstår i samklang med olika förändringar i samhället i stort. Med sig hade han "Biblioteken och de nationella Minoriteterna" en ny studie som visade på dystra siffror.

– Vi skickade ut en enkät till 289 bibliotek i landet och 181 svarade. 90 procent av biblioteken har ingen riktad verksamhet alls till de nationella minoriteterna och nästan ingen uppsökande verksamhet, trots att de har en skyldighet att erbjuda detta. När det gäller samarbete med de specialbibliotek som finns var det nästan obefintligt. Det finns inga strukturer för att möta de nationella minoriteternas behov.

Joacim Hansson påpekar att det också saknas kunskap bland de nationella minoriteterna om de möjligheter biblioteken har för att synliggöra den egna gruppen och deras verksamheter.

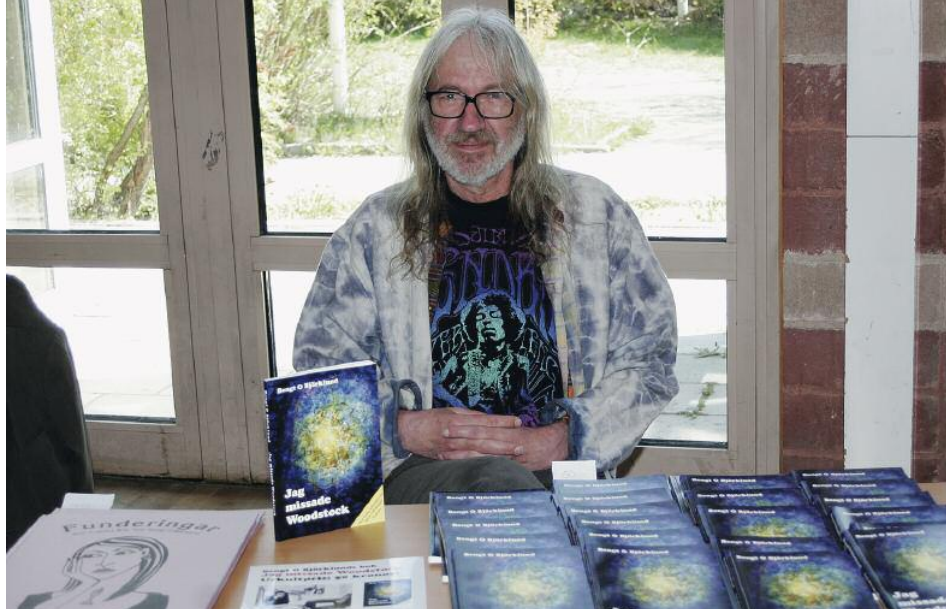
Bibliotekarier i publiken invände mot kritiken med förklaringar som att det inte fanns några minoritetsgrupper i deras område.

– Synliggörandet av de nationella minoriteterna är också ett ansvar för biblioteken, även om det inte finns några minoritetsgrupper i bibliotekets närområde. Man kan till exempel ha en judisk bokvecka trots att det inte bor några judar i området. Man kan också prenumerera på olika minoritetstidningar, trots att de inte bor området, men de kan vara intressant av många skäl.

De svenska folkbiblioteken har en mycket begränsad verksamhet riktad mot de fem nationella minoritetsgrupperna. Detta gäller både när nya böcker, tidskrifter och annat köps in som i olika verksamheter och former för samarbeten. Vad detta beror på framgår inte av studien, men att det ligger ett ointresse i botten bland bibliotekarierna är nog ställt utom tvivel.

– Biblioteken borde också kunna ta kontakt med de minoritetsföreningar som finns i området och initiera ett samarbete.

– Vi kan dock se några tecken och tendenser i materialet som legat till grund

ERGs medarbetare Bengt O Björklund passade på att sälja egna böcker.

för de här redovisade resultaten. Men man kan säga att det saknas överblick och engagemang i bibliotekens arbete.

Resultaten av den här undersökningen visar att de svenska folkbiblioteken inte prioriterar de nationella minoriteterna i sitt arbete. Ingenting i det material som insamlats tyder heller på att det finns något intresse för frågan. De platser och regioner där verksamhet bedrivs gentemot dessa grupper är utan undantag platser som har en lokal representation av en eller flera grupper. Även på dessa platser

är dock omfattningen av verksamheten begränsad.

– Det arbete som bedrivs med de nationella minoritetsgrupperna i fokus, kan ur ett nationellt perspektiv endast beskrivas som sporadiskt. Ingenting tyder på något intresse från biblioteken att öka arbetet gentemot grupperna. Medvetenheten bland bibliotekarierna är låg om de nationella minoriteterna. Arbetet med att synliggöra deras särart för majoritetssamhället är helt obefintligt, säger Joacim Hansson.

Ann-Helen Laestadius

Joacim Hansson

Januz Ramadani, Merima Osmani, Margareta Johansson och Ami Netzler.

En dag om romer i Västerås

Romers rätt var namnet på den seminariedag Västerås stad och Länsstyrelserna i Västmanlands och Stockholms län arrangerade i Västerås i mitten av maj. Namnet kommer från den rapport Delegationen för romska frågor publicerade förra året.

Text och foto: Bengt O Björklund

Det surrar av aktivitet i Mälardalens kommuner. Under tre år har länen i Örebro, Västmanland och Södermanland samarbetat och utbytt erfarenheter när det gäller romska frågor, berättade Ami Netzler, mångfaldsstrateg i Västerås stad och dagens konferencier.

Staffan Jansson, Individ- och familjenämndens ordförande i Västerås, talar om den stora vikt de lägger vid mänskliga rättighetsfrågor.

– Ska vi ha tillväxt och inflyttning är de mjuka frågorna extra viktiga. Vi har haft romer i kommunen sedan femtiotalet, men nu kommer det allt fler från Balkan.

För två år sedan startades Rådet för romska frågor i Västerås.

– Det är ett råd där vi träffas var sjätte vecka, något som innebär en stark samverkan. Vi har i kommunen avsatt medel för att kunna jobba långsiktigt med dessa frågor. Särskilt då med de romska barnen.

Gunno Gunmo, före detta polis och vice ordförande i Delegationen för roms-

ka frågor ser nöjd ut när han blickar ut över den välfyllda konferenssalen.

– Det är roligt att det sker sådana här sammankomster i landet. Sverige har ett internationellt åtagande när det gäller de nationella minoriteterna och det är viktigt att komma ihåg att det arbete vi gör ska mätas efter vår administrativa förmåga. Den nationella minoritetspolitiken bygger på en princip om särbehandling, något som ofta blir problematiskt ute i kommunerna och deras syn på att alla ska behandlas lika. Som polis har jag själv jagat bort romer när deras tre veckor var slut och det var inte så länge sedan och jag kan förstå deras misstro mot myndigheter.

Gunno Gunmo fortsatte med att berätta om betänkandet som nu ligger på regerings bord.

– Det är viktigt att förstå den romska gruppens behov. Att förbättra deras situation är oerhört viktigt. De måste finnas med på dagordningen till dess att deras situation är löst. Men tyvärr vinner man inga val på att satsa på romer. Det är

också viktigt att undvika att se romer som offer, att lägga ansvaret på dem. Vi måste stänga välfärdsgapet och överbrygga romers maktunderläge, vi måste reparera romers tillit till majoritetssamhället. Det skulle behövas en försoningsprocess i varje kommun. Nu kommer det snart en vitbok. Den kommer inte att kunna gå

särskilt djupt på bara ett år, men jag hoppas att den inte bara hamnar i bokhyllan.

Gunno Gunmo menar att det tar tid att bygga upp förtroende och att det krävs ceremonier.

– I vårt betänkande har vi lagt mycket fokus på utbildning som ger möjlighet till arbete. Arbete ger självrespekt och identitet. Men vi får inte glömma att det också finns äldre romer med knapphändig utbildning. Detta arbete är en långsiktig process. Det som också krävs är romska förebilder i skolan. Vi vet att det ökar de romska barnens närvaro.

Men romska brobyggare i skolan är inte bara bra för barnen.

– Det är också bra att det skapas arbetstillfällen för romer.

Vikten av att stödja de romska aktivisterna framhölls.

– Jag tycker man särskilt ska stödja unga och kvinnor. Det är romska aktivister som krävs för att förbättra romers situation. Det är dem vi ska stötta.

Kommunerna måste bli bättre

Tiina Kiveliö arbetar på Länsstyrelsen i Stockholm, med ansvar för att se till att kommunerna lever upp till den nya minoritetslagstiftningen. Tiina har arbetat med och för romer i närmare 40 år.

– Det talas idag mycket om integration, men jag skulle vilja höja ett varningens finger för det ordet. Det börjar bli urvattnat och få undertoner som närmast börjar likna assimilering, säger hon.

När Tiina kontakter olika kommuner får hon höra alla tänkbara ursäkter till

varför de inte samråder eller informerar romerna om sina rättigheter.

– Sverige har ratificerat de konventioner som styr minoritetspolitiken och som nu finns i den nya minoritetslagstiftningen, men kommunerna tror ändå inte att det gäller dem, att det har något med staten att göra.

I EU:s syn på minoriteterna lyfts just samråd fram som en mycket viktig del.

– I samråd kan grupperna lyfta fram de frågor de tycker är viktiga, frågor som kommunerna måste bli bättre på.

En annan viktig del i EU:s minoritetspolitik är positiv särbehandling.

– När jag försöker förklara att det betyder att det krävs särskilda insatser för att lyfta just denna grupp till samma nivå som andra i samhället får jag ofta till svar att ”vi särbehandlar ingen, vi behandlar alla lika”, säger Tiina Kiveliö.

Goda exempel

Under eftermiddagen presenterade de tre kommunerna i Västerås, Örebro och Linköping sitt arbete med och för romer. Margareta Johansson, samordnare i socialt områdesarbete, berättade om arbetet med romer i Nygård och Skäggetorp.

– Vi började arbetet i Nygård, men senare blev det hela Skäggetorp. Grunden i vårt arbete är mötet. De flesta är romer eller somalier. Många kvinnor söker upp oss och många av dem är analfabeter.

Det är huvudsakligen romer från Balkan som bor i området. Under 2010 arrangerades ett dialogseminarium för att informera lärare och romer om den nya minoritetslagstiftningen.

– Vi fick mycket positiva reaktioner och det ledde till många bra diskussioner.

Januz Ramadani är rom och brobyggare. Han kommer ursprungligen från Kosovo.

– 2005 började jag som praktikant på en skola, men det dröjde till 2007 innan jag fick en anställning. Idag är jag en länk mellan de romska föräldrarna och skolan. Jag kan till exempel gå hem till föräldrarna och fråga varför deras barn

inte är i skolan. Föräldrar som inte kan svenska kan tala med mig och jag kan informera dem om hur det svenska skolsystemet fungerar.

Han berättar att han finns där det finns romska barn.

– Jag är med på rasterna också där konflikter kan uppstå. Det handlar om att sysselsätta dem.

Januz tolkar och hjälper föräldrar med blanketter.

– Ibland kan det ta flera timmar. Det räcker inte att bara översätta blanketten, jag måste förklara vad texten betyder.

Januz är också ledare för tre fotbollsgupper.

Merima Osmani är också rom och brobyggare mot familjecentralen. Hon kommer ursprungligen från Serbien. Hon arbetar halvtid med ansvar för en gruppverksamhet för romska kvinnor.

– Jag talar med dem om hälsa och ekonomi, om de rättigheter som de har på olika områden och vi hjälper familjer med problem. Många har allvarliga problem.

Hon arbetar även med asylsökande romer.

– Jag märker att romska män och kvinnor får allt mer

förtroende för oss, men vi vill också stärka deras förtroende för samhället.

Från Västerås talade Ami Netzler och Elsa Kwiek, rom som sitter i Västerås stads råd för romska frågor.

– När finska romer knackade på dörren för några år sedan insåg vi att vi inte kunde blunda längre. Våren 2009 gjorde vi en förstudie om romernas situation, med fokus på barn och ungdomar och på hälsa. De ex-jugoslaviska romernas hälsa var sämre, berättar Ami Netzler.

2009 startades också rådet för romska frågor där bland andra Roger Hadad var en starkt drivande kraft. På hösten 2009 kom också utställningen ”Den okända Förintelsen”, producerad av É Romani Glinda, till Västerås och i år har man startat Bladet för romska frågor. Hösten 2010 startades den första orienteringskursen för romer och för att kunna fortsätta stödja de elever som deltagit har man också startat RiAS.

Elsa Kwiek är modersmålslärare.

– Romafrågan är fortfarande högaktuell här i Västerås även efter att Roger Hadad kom in i Riksdagen. RiAS är ett mycket bra stöd och också en början till en dialog.

Tiina Kiveliö

Gunno Gunmo

Staffan Jansson

Naim Tahiri, Melina Serifi och Anita Ibisevic.

Örebro

Naim Tahiri, romsk eldsjäl från före detta Jugoslavien är modersmåls lärare i Örebro. I sitt forna hemland utbildade han sig till ekonom. I Sverige började han först som fotbollstränare. Han berättar om sina möten med den svenska skolan, med rektorer och romska barn som inte ville gå i skolan.

– Jag gick runt i olika klasser och såg hur den svenska skolan skilde sig från den jugoslaviska.

Idag har Naim 136 elever som han ansvarar för, från lågstadiet till gymnasiet.

– Men jag räcker inte till. Det behövs fler romska förebilder i skolan. Det finns fler romer som både kan och vill hjälpa till. Man behöver inte vara pedagog för att göra en skillnad. Jag är ju ingen pedagog.

I Örebro har 22 romska elever tagit studenten.

– Det är fel att säga att romer inte vill gå i skolan. Örebro är beviset.

Med sig hade Naim två romska tjejer, Milena Serifi från Viginska gymnasieskolan och Anita Ibisevic som redan tagit studenten.

Anita berättar om Örebro romska träffpunkt.

– När jag gick i skolan var Naim min hemspråklärare och vi var några tjejer som frågade honom om han kunde hjälpa oss att starta en förening för romska tjejer.

Och det kunde han. Naim hjälpte dem med kontakterna med kommunen. Idag har föreningen 123 medlemmar.

– Idag har vi också några killar med i föreningen för att få lite bättre debatter kring jämställdhet. Vi säger: Glöm gifter, mål innan du är klar med studenten.

Milene berättar om föreningens verksamhet.

– Vi har folkdans och vi tycker om att visa upp oss och vår kultur. Vi tränar flera gånger i veckan och vi har flera klasser. Vi skäms inte för vilka vi är och visar gärna upp våra folkdräkter.

Anita berättar om känslan när hon tog studenten.

– Alla förtjänar den känslan jag kände när jag tog studenten. Alla borde ha samma rättighet att nå dit.

Sammanfattning

Det var Rosario Ali Taikon från É Romani Glinda som sammanfattade dagen.

– Det är roligt att det blir allt fler sådana här möten. Vi har pratat om Delegations betänkande, vad Länsstyrelsen i Stockholm gör idag och om vad som kommer. Vi har lyssnat på goda exempel och det är glädjande, men tyvärr händer ingenting i de flesta av Sveriges kommuner.

Rosario talade om sanningskommission kontra vitbok.

– Visst hade det varit bättre med en sanningskommission. En vitbok som görs av en person, hur djupt kan den gå? Jag måste nog säga att jag är besviken över hur lite som görs för romer idag. Sverige har god ekonomi och ändå satsar man inte på romerna. Allt för många aktörer har inte en aning om romer eller deras kultur. Samråd betyder ömsesidighet och brobyggare är också ambassadörer för sina grupper.

Rosario menar att det är inte konstigt att romer inte har något förtroende för myndigheter efter vad de genomlidit i sina ursprungsländer.

– Många av dem döljer sin identitet av rädsla för att diskrimineringen ska fortsätta. I detta avseende är brobyggare av stor vikt för att öka förtroendet.

Rosario talade även om den ekonomiska förlust det innebär för samhället att inte satsa på romerna.

– Varje glömd rom kostar samhället cirka 14 miljoner under en livstid. Betänk då att det finns mellan 50 och 100 000 romer i landet. Det blir mycket pengar. Har vi råd med det? Det är dags att börja tänka mer långsiktigt. Romafrågan måste ligga på alla bord.

Rosario tog upp problematiken med projektformen.

– Nästan alla medel till romska organisationer sker i projektform. Det är dags nu att olika myndigheter ser till att arbetet som görs också implementeras i verkligheten.

Rosario Ali Taikon.

Nationella strategier för romers integration behövs i hela Europa

Text: Mirella Pejic

Foto: Rosario Ali Taikon

EU-kommissionen antog den 7 april 2011 "EU Framework for National Roma Integration Strategy" och uttryckte därmed sitt politiska engagemang för inkludering av romerna. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att utveckla och implementera långsiktiga strategier som främjar romernas integration inom fyra fokusområden; tillgång till utbildning, sjukvård, anställning och bostad. Medlemsstaterna förväntas ytterligare att avsätta tillräckliga resurser för att kunna uppnå framsteg med dessa ekonomiska och sociala rättigheter.

Europeiska Roma Policy Coalition (ERPC), en grupp av frivilligorganisationer som arbetar på EU nivå med mänskliga rättigheter, antidiskriminering samt social inkludering och romers rättigheter, välkomnar detta, men är också kritiska till EU-kommissionens ramverk. ERPC menar att det saknas tydliga riktlinjer för bekämpning av den utbredda fientlighet och diskriminering av romer i Europa som finns idag. EU-kommissionen erkänner diskrimineringen och vikten av tillgång till fundamentala rättigheter, men det saknas förslag på konkreta åtgärder för bekämpning av diskrimineringen, antiziganism, hatbrott och våld mot romer.

Inkluderingspolicy riktade till romer misslyckas ofta med att producera synliga resultat. Många medlemsstater saknar erfarenhet med sådana strategier och det råder brist på tydlig vägledning för utveckling och implementering av strategierna. ERPC påpekar att ramverket även saknar en koordinationsmekanism som är avgörande för att säkerställa ett fullödigt och effektivt engagemang av EU-kommissionen, medlemsstaterna och det civila samhället. Etablering av konkreta koordinations- och övervakningsmekanis-

mer är därför nödvändiga.

ERPC uppmanar alla nuvarande och blivande medlemsstater att utveckla och anta nationella strategier i samråd med romerna. Man uppmanar även medlemsstaterna att överskrida de fyra tematiska områdena i ramverket genom att inkludera åtgärder som förebygger diskriminering och antiziganism.

Delegationen för romska frågor överlämnade sitt betänkande "Romers rätt – en strategi för romer i Sverige" den 30 juli 2010. Delegationen ansåg att romernas situation i Sverige är både mänskligt och ekonomiskt ohållbar och kräver där-

för en långsiktig, uthållig och målmedveten politik i form av en nationell strategi för romer som genomförs under en 20-årsperiod. Delegationen presenterade i sitt slutbetänkande en modell för en strategi med tre övergripande mål; stänga välfärdsgapet mellan romer och andra grupper, häva romers maktunderläge och överbrygga förtroende klyftan mellan romer och samhället. Men Sverige saknar fortfarande en långsiktig nationell strategi för romers rättigheter och integration.

Källor: Minority Rights Group, SOU 2010:55 "Romers rätt – en strategi för romer i Sverige"

Bjørn Godin Nicholaysen, Landsorganisasjonen for Romanifolket (LOR) minnestalar. T.h. Holger Gustavsen, ordf. i Taternes Landsforening (TL).

FAKTARUTA:

1998 deltog Bo Hazell f.f.g. vid minnesceremonierna på Ris kyrkogård då han och Lars-Göran Pettersson gjorde en tevedokumentär för SVT. Faktauppgifterna i artikeln är hämtade ur den nya uppdaterade och utökade upplagan av Bo Hazells bok "Resandefolket – från tattare till traveller" som ges ut på Ordfront förlag sommaren 2011.

Resande hedrade offren för medicinska experiment

Även i år ville många resande delta i minneshögtiden på Ris kyrkogård i Oslo för att hedra de omkring 50 norska medborgare, varav många var av resandesläkt, som utsattes för medicinska experiment vid Gaustads sjukhus och som ledde till att de avled och begravdes i en anonym massgrav.

Text och bild: Bo Hazell

Sedan mitten av 1990-talet hålls årligen en minnesstund vid graven den 7 maj. Det är Taternes Landsforening, TL (tidigare Romanifolkets Landsforening, RL) som tillsammans med Norska kyrkan ordnar ceremonin. Även de båda andra norska resandeföreningarna – Landsorganisasjonen for Romanifolket och Romanifolkets Kystkultur – brukar delta med tal och kransnedläggning. Vid några tillfällen har representanter för de resandes organisationer i Sverige deltagit.

Efter minnesceremonin ute på kyrkogården fortsatte minneshögtiden inne i Ris kyrka med inbjudna talare från både Norge och Sverige: Anna Gustavsen, Taternes Landsforening och Glomdalsmuseet, professor Knut Aukrust, ordf. i Holocaustsenteret i Oslo,

professor Asbjørn Eide, Norsk sentere for Menneskerettigheter och författaren Bo Hazell. Det ordnades även en konsert med norska artister, flera av dem med resandeursprung.

Patienterna på Gaustads mentalsjukhus utsattes för olika medicinska experiment. De tvingades delta i försök med olika mediciner och narkotiska preparat, bl.a. LSD.

Läkarna utförde även plågsamma tester för att se var enskilda patienters smärtgräns låg. Patienterna blev också utsatta för tvångslobotomi, d.v.s. kirurgiska ingrepp i hjärnan.

Den första lobotomeringen på Gaustads sjukhus ägde rum 1941. Fram till 1947 gjordes "bara" 16 ingrepp. Men året därpå, 1948 ökade antalet radikalt till 248. Det var alltså inte under den

tyska ockupationen som de flesta lobotomeringarna genomfördes utan under den civila efterkrigsregeringens tid.

Läkarna på Gaustad använde patienterna som försöksdjur eftersom de operativa ingreppen inte utfördes bara för att råda bot på själva sjukdomen, utan också för att få frågan vetenskapligt belagd hur omfattande ingrepp som kunde utföras i den mänskliga hjärnan innan patienten tog skada. Flera av patienterna dog av lobotomioperationerna och av de medicinska experimenten. Och de begravdes i massgraven på Ris kyrkogård utan att de anhöriga underrättades. Först 1974 upphörde lobotomioperationerna på Gaustads sjukhus. Än idag hemlighåller de norska myndigheterna och Norska kyrkan vilka personer som ligger i massgraven.

Örebrobuss med Katarina Taikons namn

Text: Bengt O Björklund Foto: Bo Hazell

Nu har de 22 första stadsbussarna i Örebro fått namn efter kända personer som har någon slags anknytning till Örebro. Den romska författarinnan Katarina Taikon är en av dem vars namn numera pryder stadens nyinförskaffade miljövänliga bussar. Några av de andra namnen är författaren Hjalmar Bergman, journalisten och författaren Torsten Ehrenmark, kokboksförfattarinnan Cajsa Warg, sångerskan Ulla Billqvist, riksdagens talman Henry Allard, idrottsmannen Orvar Bergmark, racerföraren Ronnie Peterson, poeten Harald Fors och konstnären Axel Borg.

För ett par år sedan uppmanades örebroarna att komma med förslag till vilka personer som man tycker borde finnas på stadens bussar. Förslagsställaren till Katarina Taikons namn, Bo Hazell, motiverade sitt förslag så här:

»Katarina Taikon, författare till böckerna om den romska (zigeniska) flickan Katitzi, föddes i Almby i Örebro den 29

juli 1932. Enligt Rosa Taikon, Katarinas äldre syster som är över 80 år idag, föddes Katarina i den röda buss, som familjen Taikon färdades i och som stod uppställd ute i Almby, där de brukade stanna och bo i långa perioder under sina färder längs vägarna. Katarina Taikon är den person som betytt mest av alla svenskar för att bygga broar mellan romer och majoritetssamhället. Hennes kamp för romerna förs i dag vidare av system Rosa, som bl.a. åkt till länder i forna Östeuropa tillsammans med kungaparet för att berätta om framstegen vad gäller romernas situation i Sverige.

Att namnge en av stadsbussarna i Örebro med Katarina Taikons namn vore ett sätt att öka intresset för romernas sak och medvetandegöra för örebroarna att hennes ursprung var Almby, Örebro. Det skulle dessutom följa regeringens intention vad gäller att lyfta fram de nationella minoriteterna (Regeringens Proposition

2008/09:158 Från erkännande till egenmakt – regeringen strategi för de nationella minoriteterna).

Romska delegationen, som arbetar fram en strategi för romernas framtida situation i landet tillsammans med regeringen, citeras i regeringsproppen:

”Eftersom romerna under mycket lång tid inte tilläts bli bofasta, så finns i dag ytterst få historiska föremål, minnesmärken, byggnader etc. som uppmärksammar romernas historia. För att synliggöra romernas långa närvaro i landet föreslår delegationen [...] resandet av statyer på kända personer som tillhör nationella minoriteter, såsom av författaren och aktivisten Katarina Taikon, för att påminna om romernas historia och långa kamp för att få del av sina mänskliga rättigheter.”

Ett första steg till ett synliggörande tycker jag vore att namnsätta en av stadsbussarna i Örebro till KATARINA TAIKON.«

*Gunilla Nygård,
Caroline Mahdavi,
Katja Blomerus, Erik
Ullenhag, Lars-
Göran Sjödin, Emilia
Huczko och Natalia
Fermin-Acosta.*

Ullenhag besöker Romano Zor

Integrationsminister Erik Ullenhag var i slutet av maj Uppsala. Han besökte Arbetsförmedlingen för att få veta hur man arbetar med etableringsreformen och han träffade romer och tjänstemän som arbetar med roma-projektet Romano Zor i Uppsala.

Text och foto: Bengt O Björklund

Romano Zor är ett 2-årigt arbetsmarknadsprojekt i Uppsala med syfte att aktivera alla parter – romer och tjänstemän – för ömsesidig förändring till sysselsättning, arbete, praktik, vidareutbildningar eller andra studier, för att förbättra romernas fysiska och psykiska tillstånd.

Projektet vänder sig till deltagare som under en längre tid stått utanför arbetsmarknaden, och varit föremål för åtgärder från socialtjänsten, arbetsförmedlingen och försäkringskassan.

Den totala budgeten för projektet uppgår till nästan tolv miljoner, varav nästan fem miljoner kommer som bidrag från ESF-rådet.

När Erik Ullenhag talade till dem som samlats i konferensrummet började han med att berätta lite om sin bakgrund när det gäller den romska frågan.

– Jag visste redan sedan tidigare att romer diskriminerades, men inte att det skedde i sådan stor omfattning. Vi måste nu ta tag i övergrepp som har skett mot romer, vi måste lyfta fram deras okända historia, vi måste ta upp att även romer fanns i nazisternas dödsläger. Vi har pratat mycket och nu är det dags att göra upp med vår historia. Det är därför vi har satt igång arbetet med en vitbok. Det är viktigt att se hur det som skedde då påverkar det som sker idag och det som sker idag är inte roligt.

När Erik Ullenhag var i Bryssel för att förhandla om den romska frågan på en europeisk nivå pågick samtidigt fördrivning av romer i Ungern.

– Från ungerst håll sade man då att, de här romerna är inte fördrivna, de ska få åka på påsklov med Röda Korset.

Han påpekade vikten av att hitta positiva exempel.

– Ta den romska förskolan i Malmö till exempel. När jag var där hade de en legoutställning om framtiden som de romska barnen hade byggt. Där fanns polisstationer, brandstationer och sjukhus och när man talade med barnen ville de bli polismän, brandmän och så vidare. Då tycker jag att vi har kommit långt.

Caroline Mahdavi är projektansvarig.

– Vårt syfte är att bryta beroendet av ekonomiskt bistånd. Vi jobbar med hela gruppen. Det viktigaste har varit att skapa ett förtroende och det är inte så lätt. Sedan måste det finnas en genuin vilja till förändring om det ska lyckas.

Trettiosex personer är involverade i projektet. En av romerna är Katja Blomerus, hon är projektets kulturinformator.

– Vi är mycket nöjda med det här projektet. Vi har fått det stöd vi behöver.

Caroline Mahdavi fortsatte.

– Det här projektet ser till hela människan och till hela familjen. Många av romerna har varit utan fast boende och

hälsoläget var betydligt sämre än vad vi först trodde. Vi har sjuksköterskor och socialarbetare som arbetar med oss i projektet. Vi försöker ta fram vad det är som de är bra på, vad de vill göra.

Det finns cirka 250 till 300 romer i Uppsala och även om det finns fem, sex olika romska grupper är de flesta finska romer. Alla grupperna är representerade i projektet.

– Det har varit en resa att få lära känna de andra grupperna säger Emilia Huczko, medlem i den romska dans- och musikgruppen Romani Szatra. Hon är konsult i projekt och hjälper till när det behövs någon som talar romanés.

Även Robert Brisenstam är konsult inom projektet. Han fick en fråga av Erik Ullenhag: Om du var jag vad skulle du göra då?

– Jag skulle göra något åt bostadssituationen som är akut. Det behövs jobbcoacher och sänkta skatter till dem som anställer romer. Bekämpandet av antiziganismen, till exempel genom utformandet av läromedel. Idag tigs deras historia och kultur ihjäl vilket leder till att fördomar kan frodas. Romer måste avexotiseras och det måste finnas mycket mer samråd med romer i alla frågor som rör dem.

Erik Ullenhag talade om de romer som döljer sin romska identitet.

– Jag skulle vilja ha med dem också i vårt arbete.

Sari Svart är husmor på Romani Zor.

– Det som krävs är fler broar mellan romer och majoritetsbefolkningen, men det saknas medel till detta.

Erik Ullenhag menar att det börjar komma allt mer pengar till den romska frågan.

– Lärarassistenter är viktigt. Då går barnen i skolan, menar Sari Svart. När jag tvingades sluta för att det inte längre fanns några pengar till min lön kom inte barnen längre till skolan.

Emilia Huczko som tidigare bott i Västerås menar att situationen med lärarassistenter var mycket bättre i Västerås.

– Här i Uppsala är det ett stort problem.

Virpi Karlsson och Sari Svart.

Virpi Karlsson är finsk rom. Hon är med i projektet och är även administratör för en boxningsklubb i Uppsala.

– Systemet fungerar inte. Om jag inte tror på systemet, gör mina barn inte det heller.

I projektet håller man nu på att ta fram

en guidebok till myndigheter och företag.

– Den ska beskriva hur man bemöter romer. Vi har märkt att det finns ett sug efter den här kunskapen, säger Gunilla Nygård.

Avslutningsvis sade Erik Ullenhag.

– Ni har ett ganska bra projekt här.

Erik Ullenhag

Slaget vid Mosebacke är i full swing.

Slaget vid Mosebacke!

Ett balkanskt mässingslag med två av de största romska orkestrarna – Fanfare Ciocărlia vs. Boban & Marko Marković Orkestar utspelades på Södra teaterns terrass i mitten av juni. Det blev nog oavgjort, men det var ett sjuhelvets drag som hördes långt ut över Slussen.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Att arrangörerna hade tur med vädret kan man lugnt säga och vad kan vara viktiga-
re när det är utomhuskonsert? Solen som
hängde över Gamla Stan lyste på de
energiska, romska musikerna, kanske
särskilt på Fanfare Ciocărlia i sina röda
skjortor.

Fanfare Ciocărlia är ett populärt tolv-
mannaband, en romsk blåsorkester från
den rumänska byn Zece Prăjini. Bandet
började som ett gäng deltidsanställda
musiker som spelade på lokala bröllop
och dop. Den tyske ljudteknikern och
skivproducenten Henry Ernst Zece
Prăjini är numera deras manager och de
har spelat mer än tusen konserter i mer
än 50 länder över hela världen.

Och det är ös och tyngd när detta

brassband drar igång. De har publiken
med sig på en gång.

Med historiska rötter i österrikiska och

turkiska militärband erbjuder Fanfare
Ciocărlia instrumentala verk med trum-
peter, tenor- och barytonhorn, tubor, kla-
rinetter, saxofoner, bastrumma och slag-
verk. Deras låttexter är oftast antingen på
romanés eller rumänska. Deras musikstil
härrör främst från olika traditioner av
romsk och rumänsk folkdansmusik, men
de lånar även fritt från turkiska, bulgaris-
ka, serbiska och makedoniska musiksti-
lar.

Boban & Marko Marković Orkestar

har varit ett ledande balkanskt brassband i Serbien under de senaste 17 åren. De är från Vladičin Han i södra Serbien, något som kan höras i deras musik.

Bandet leds av Boban & Marko Marković, far och son. Det är Marko som sjunger och det gör han verkligen och han har en sprudlande energi som smittar av sig på publiken som dansar i det avtagande solskenet. Boban spelar trumpet.

Boban Markovic är född den 6 maj 1964, på Saint Georgedagen – dagen då årets viktigaste romska festival i Vladičin Han i södra Serbien går av stapeln.

Bobans far, Dragutin, var också musiker, liksom både hans morfar och hans farfar. Bobans mor, Julka, brukade påminna honom om att han borde sträva efter att spela lika bra som hennes pappa gjorde.

Boban fick sin första trumpet när han var fem år, men han började inte närma sig musiken på allvar förrän långt senare.

Som sagt, när kvällen var till ända och solen sjunkit bakom Gamla Stan fanns det nog två vinnande band på scenen.

Backstage

Vi träffade Boban & Marko Marković som hastigast backstage och ställde några snabba frågor. Jag berömde Marko för den otroliga energin både han och bandet utstrålar på scenen.

– Ja, det är en härlig energi, svarar han. Det är första gången som vi spelar med Fanfare Ciocărlia och det känns mycket inspirerande.

– De är mycket duktiga och det jätteroligt att spela med dem, inflikar hans pappa.

Att de är efterfrågade behöver ingen tvivla på.

– Vi har fem spelningar till den här månaden och tolv i nästa, säger Marko.

Jag undrar hur länge han har spelat med sin pappa.

– Det är tio år sedan vi började spela tillsammans och det känns mycket bra. Musiken är ju en del av vår tradition, det ligger i blodet, förklarar han.

Marko & Boban Marković på trumpet och trumma.

Och hans pappa Boban fyller i:
– Jag har spelat sedan jag föddes nästan. Min mamma säger att jag spelade trumma i hennes mage.

Hur känns det då där på scenen, vad är det som är roligast?

– När vi sjunger och spelar tillsam-

mans för en publik vill vi att alla ska förstå, men det är en häftig känsla när publiken, som inte alls förstår texten eller språket, ändå sjunger med i refrängerna.

Natten är ett faktum och en kö börjar sakta ringla ner för trapporna mot Kägelbanans bar.

Två av fronfigurerna i Fanfare Ciocărlia.

Foto: EU-kommissionen

Cecilia Malmström.

Visumtvång för serbiska romer

EU kan komma att återinföra visumtvång för länder på Balkan på grund av den stora mängd asylansökningar som kommer från framför allt romer från Serbien.

Text och foto: Bengt O Björklund

Under de sista dagarna av det svenska EU-ordförandeskapet 2009 togs visumtvånget bort för Makedonien, Montenegro och Serbien. Ett år senare slopades visumtvånget även för Bosnien-Hercegovina och Albanien.

EU-kommissionen vill nu ge enskilda länder i unionen lov att tillfälligt återinföra visumtvång för inresande till EU som i dag slipper visum. Flera EU-länder har klagat över att tusentals människor från främst Serbien och Makedonien strömmade över gränserna så fort visumkravet slopades – inte för att turista, utan för att söka asyl.

Svenska EU-kommissionären Cecilia Malmström föreslår en särskild skyddsmekanism som ger EU-stater som kan bevisa att ovanligt många människor från ett specifikt land uppehåller sig olovligt

på deras mark rätt att införa visumtvång för det landets invånare.

– Förhoppningsvis kommer den aldrig att användas, men vi behöver en sådan här mekanism, sade Malmström i Bryssel.

Men visumtvången kan vara på väg att återinföras. Många länder, bland andra Sverige, Tyskland och Belgien, har sedan 2009 fått ta emot ett stort antal asylansökningar från människor från framför allt Serbien och Makedonien.

Under 2010 sökte drygt 6300 serber asyl i Sverige, en ökning med över 1000 procent jämfört med de dryga 500 personer som gjorde det året innan.

EU-kommissionär Cecilia Malmström skrev i höstas ett brev till de serbiska myndigheterna där hon varnade för att visumfriheten var i fara om inte landet

gjorde någonting åt det stora antalet asylansökningar. Sedan dess har antalet ansökningar minskat något, men är fortfarande högt. Fram till den 1 maj i år hade 1211 personer från Serbien fått sin asylansökan prövad i Sverige, men bara 15 av dem godkändes.

I Belgrad svarade EU-ministern Bozidar Djelic på EU-kommissionens förslag att hans regering snarast ska ta fram nya åtgärder för att stoppa asylsökanden från Serbien till EU, så att den hårt vunna visumfriheten för Serbien, som aspirerar på att bli EU-kandidatland, inte ska gå förlorad.

Bland annat så ska de ligor som ordnar asylresor till EU spåras och straffas, skriver Serbia Today.

Källa: Kvällsposten och europaortalen.se

Vänbyar i Rumänien möjlig väg

I Finland har romafrågan varit på tapeten sedan Rumänien och Bulgarien blev EU-medlemmar.

– Romernas situation är inte hållbar och kan inte lösas här. Det kan deras hemländer, därför måste regeringarna där ta ett större ansvar, säger riksdagsledamot Pekka Haavisto (De gröna) som är ordförande för Finlands romdelegation till svenska.yle.fi.

Han menar att Finland har ett gott rykte bland romerna, att det är därför de söker sig dit.

– De kommer hit, eftersom det inte

förekommer våld mot dem på gatorna och för att myndigheterna här är långsammare med att itu med dem än i andra länder, säger Pekka Haavisto.

Istället tycker Haavisto att man söka nya lösningar som är förankrade i romernas hembyar.

– Helsingfors kunde till exempel ha en vänby i Rumänien, där vi kunde hjälpa till med att bygga och sysselsätta romerna.

Mauri Ojala har bott i nio år i Rumänien och hjälpt romerna i deras hembyar. Han anser att det finns goda

förutsättningar för att hjälpa romerna i deras hemländer, trots att deras situation bara blivit värre efter att Rumänien gick med i EU.

– Både den rumänska landsbygden och skolorna står tomma. Här kunde romerna bo billigt och få utbildning, något Finland inte kan erbjuda, säger Mauri Ojala.

Enligt honom är det är hög tid för Finland och resten av EU att aktivare pressa Rumänien att hjälpa romerna, innan snöbollen växer sig för stor.

Källa: svenska.yle.fi.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Nya utvisningar hotar romer i Frankrike

Situationen för romer i Frankrike är åter på väg att försämrats. Enligt Frankrikes inrikesminister Claude Gueant begås den största delen av gatubrottsligheten i Paris av rumänska invandrare, dvs romer, och nu lovar Claude Gueant att fler romer ska utvisas.

Även brittisk media spär på. Enligt Daily Mail samlas många romer runt järnvägsstationen i Gare du Nord i Paris, där de stjälar ur fickorna på turistande engelsmän som just anlänt med höghastighetståget från London.

Förra året genomfördes utvisningar av romer i stor skala från Frankrike, något

som fick många att reagera och många romska läger i landet revs.

– Efter det så ser vi ett annat problem, nämligen rumänsk ungdomsbrottslighet. I Paris står rumänska minderåriga för 80 procent av personstölderna på våra gator, påstår Claude Gueant.

Gueant är en av de mest hårdföra inrikesministrarna som Frankrike haft på senare år. Han företräder Nicolas Sarkozys regering och han har stått bakom massutvisningarna av romer förra året. Han har samtidigt talat om att minska den illegala invandringen. Men många kritiker menar att åtgärderna inte

kommer att leda till färre romer i landet och att det hela har varit ett spel för galleriet för att lugna de väljare som tröttnat på den kulturella mångfalden i Frankrike.

– Det var meningslöst av Nicolas Sarkozy att spela apa och få alla världens TV-kanaler att lyssna när han sade ”Kom och se, nu kommer jag att flytta romerna tillbaka till en gräns som inte finns”, sade Nationella Frontens partiledare Marine Le Pen nyligen i en intervju.

Marine Le Pen leder över Sarkozy i opinionsundersökningarna inför presidentvalet 2012.

Enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län

Sedan den 1 januari 2010 har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett gemensamt nationellt uppdrag att:

- **samordna** de minoritetspolitiska målen och följa upp så att minoritetspolitiken genomförs,
- **synliggöra** de nationella minoriteterna och sprida kunskap om deras rättigheter,
- **fördela** statsbidrag till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli,
- **fördela** statsbidrag till nationella minoriteters riksorganisationer.

Länsstyrelsen har också ett tidsbegränsat uppdrag att:

- **ge stöd** till kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete med den romska minoriteten,
- **förmedla kontakter** mellan den romska minoriteten och ansvariga myndigheter.

För mer information

www.lansstyrelsen.se/stockholm/minoriteter
eller www.minoritet.se

Kontakt

minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

Rinkebybarnen och Nobelpriset

"Någon av er kan få Nobelpriset!" Så säger Gunilla Lundgren och Lotta Silfverhielm varje år till högstadieselever i Rinkeby som ska ägna hösten åt Alfred Nobel och årets Nobelpristagare. Om detta har de skrivit den rikt illustrerade boken Nobel i Rinkeby.

Text och foto: Domino Kai

Vi sitter i en av lokalerna på Folkets hus i Hallunda, där den allra första Botkyrka bokmässan arrangeras den (datum?) för att lyssna till Gunilla Lundgren och Lotta Silfverhielm.

Gunilla och Lotta berättar att i väntan på vem som blir pristagare så lär vi oss om Alfred Nobel. Det är två olika skolor varifrån man vardera väljer en årskurs 8 klass varje år som ingår i projektet med början av höstterminen.

Vi läser och tecknar om de olika platser som är knutna till Nobel. Genom att barnen gör detta så lär dem sig till exempel om Rinkebys ålder, historia och hembyggd. Vi besöker även Nobelmuseet under oktober månad. Vi läser även olika pristagares böcker, säger Gunilla. Lotta fortsätter, vi besöker även Stadshuset dit endast en handfull barn har varit. Ett år var det en hel klass som aldrig hade besökt Gamla stan. Detta är ett sätt att låta barnen vidga sina vyer och kunskaper, fortsätter Gunilla. När det i oktober är dags att presentera litteraturpristagare så är en del av barnen med på plats. Innan det här så har barnen tränats att vara ambassadörer för sig själva, sina familjer och Rinkeby samt Sverige. Därefter läser vi pristagaren, när vi har läst skriver och tecknar grupperna. Sen får pristagaren dessa samlingsverk. De

blir imponerade av hur mycket de kan om deras verk.

En annan aspekt i det hela, försätter Gunilla, är att barnen får se olika laboratorier med forskare, som de inte annars möter. Detta sätter stora spår i vissa av barnen. Detta är på riktigt och inte i en tv-film. De får se att detta pågår i världen.

Innan det är dags att lämna över Nobelhäftet till pristagaren så tar klasserna reda på vad de tycker om eller är intresserade av. När de träffade pristagaren Gunther Grass från Tyskland så hade

de skrivit in en del matrecept åt honom, efter att de fått veta att han tycker om att laga mat.

Projektet har pågått i mer än tjugo år och många Nobelpristagare har tackat ja till inbjudan att komma till Rinkeby för att under festliga former ta emot ett Nobelhäfte som barnen gör varje år. Flera av pristagarna har framställt besöket som en av Nobelveckans toppunkter.

Ni båda har ett härligt sätt att berätta om projektet. Tack Gunilla och Lotta för att ni gör detta för barnen!

Gunilla Lundgren och Lotta Silfverhielm.

The Roma Journeys är åter i Sverige

Den kände fotografen Joakim Eskildsen och hans skrivande fru, författaren Cia Rinne gästade nyligen på nytt Sverige med sin fotoutställning The Roma Journeys. Den här gången var det Landskrona konsthall som bjudit in dem.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Landskrona konsthalls sommarutställning bygger på den danske fotografen Joakim Eskildsens omfattande dokumentära bokprojekt om romernas liv, historia och situation i sju länder.

Under 2000-2006 reste Eskildsen tillsammans med författaren Cia Rinne genom Finland, Frankrike, Indien, Rumänien, Ryssland, Grekland och Ungern för att möta och leva med romer. Eskildsens bilder ger en sällsynt inblick i ett för många okänt liv.

Under utställningsperioden visas även ett bildspel med Anna Riwkins fotografier av romer från femtiotalet i Sverige.

Joakim Eskildsen är född 1971 i Danmark men bor och arbetar idag i Berlin. Han studerade foto på Konstindustriella högskolan i Helsingfors 1994 - 1998. Eskildsens verk har visats i flera soloutställningar runt om i världen och han samarbetar ofta med författaren Cia Rinne. Många av hans fotoprojekt har även publicerats i bokform.

Det var det många som hade kommit till vernissagen denna vackra sommar-dag.

Invigningstalare var Fred Taikon. Han berättade om sitt första möte med Joakim och Cia och om deras mångåriga samarbete.

– Det var Cia Rinne som för många år sedan gjorde mig uppmärksam på den glömda Förintelsen av romer som skett i Rumänien bland annat. Hon gav oss en artikel om deportationerna av romer under Andra världskriget till Transnistrien som gett upphov till ett långsiktigt arbete med att lyfta fram romernas situation under nazisternas välde. Genom våra samtal har jag förstått att både Joakim och Cias målsättning alltid har

varit att radera fördomar om romer. Jag tror att Joakim och Cia vill ge er besökare på utställningen Le Romané phirimata möjligheten att med egna ögon lära känna och bli bekanta med dessa människor, romerna.

Joakims bilder speglar både livets grå vardag, men också livets glädje och färg hos de familjer de har besökt och framförallt bött tillsammans med under sina resor. Förordet i boken är skrivet av den tyske författaren och nobelpristagaren i litteratur Günter Grass. Det var också Günter Grass som nominerade Joakim och Cia till Otto Pankoks lilla pris som de också fick.

Utställningen kommer att pågå fram till den 21 augusti.

Cia Rinne, Fred Taikon och Joakim Eskildsen.

Rådsmötet den 19 maj 2011

Rådet för sysselsättning och socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor (EPSCO) antog den 19 maj slutsatser om ett EU-ramverk för nationella strategier för integrering av romer till år 2020. Integrationsminister Erik Ullenhag representerade Sverige vid i mötet.

Integrationsministrarna antog ett EU-ramverk för nationella strategier för integrering av romer till år 2020, när de möttes i Bryssel den 19 maj. Slutsatserna uppmanar EU:s medlemsländer att arbeta för integrering av romer framför allt när det gäller utbildning, arbete, hälsa och bostäder. Sverige underströk att respekten för mänskliga rättigheter är central i arbetet för att öka romers delaktighet.

Integrationsminister Erik Ullenhag deltog i mötet.

- Den svenska regeringen anser att alla medlemsstater med romabefolkning måste arbeta aktivt för att förbättra romers situation. Dagens beslut om ett ramverk för nationella strategier om romers integrering är ett steg i rätt riktning, men för att vi ska nå verkliga resultat behöver varje medlemsstat göra sin hemläxa, sa integrationsminister Erik Ullenhag.

Medlemsländerna ska fortsättningsvis varje år skicka till EU-kommissionen nationella strategier med en beskrivning av hur arbetet med att förbättra romers situation fortskrider. EU-kommissionen kommer att utvärdera både strategierna

Foto: Johan Ödmann

och hur EU-medel (framför allt strukturfonderna) används.

Romer är den största etniska minoriteten i Europa - det bor ungefär 10 till 12 miljoner romer i Europa, varav cirka 50 000 bor i Sverige.

Källa: Regeringskansliet

Agneta Broberg blir ny diskrimineringsombudsman

Regeringen har beslutat att anställa Agneta Broberg som ombudsman och chef för Diskrimineringsombudsmannen (DO).

Agneta Broberg är jur kand och arbetar sedan 2006 som avdelningschef och tillika ställföreträdande konsumentombudsman vid Konsumentverket i Karlstad. Innan dess var hon tillförordnad rådman vid Göteborgs tingsrätt. Dessförinnan assessor vid samma tingsrätt liksom tillförordnad hovrättsassessor vid Hovrätten för Västra Sverige. Agneta Broberg har även arbetat som affärsjurist och haft egen juridisk verksamhet i Göteborg och Dubai.

– Jag är mycket glad att Agneta Broberg har tackat ja till uppdraget som generaldirektör och chef för Diskrimineringsombudsmannen. Hennes tidigare erfarenheter och kompetens samt omvitnat goda ledaregenskaper borgar

för att myndigheten nu får en chef som kan leda och utveckla DO:s viktiga verksamhet, säger integrationsminister Erik Ullenhag.

– Med Agneta Broberg som chef kan DO bli det verkligt effektiva verktyget mot diskriminering som behövs för att sträva mot målet om ett samhälle där människor fullt ut bedöms som individer.

Agneta Broberg tillträder sin befattning den 1 oktober 2011 och förordnandet gäller fram till och med den 30 september 2017.

Foto: Marienette Collin.

Av Bhardwaj fick vi veta att Rishis forskningsinstitut var stängt.

Resan till Indien: Var är romerna?

Romerna är ett folk vars historia har höljts i en dimma av historier och myter. Deras bakgrund är känd genom det faktum att man nu vet att deras första hemvist fanns i norra Indien, varifrån de började sprida sig ut i världen för tusen år sedan. Dessa romska rötter började Domino Kai söka i Chandigarh, Indien tillsammans med Vuokko-Vera Persson Boman och ett par andra kolleger våren 2011.

Text: Domino Kai & Vuokko-Vera Persson Boman

Foto: Domino Kai

Romernas indiska ursprung väckte intresse redan på 1970-talet. Den indiske diplomaten och lingvisten Weer Rajendra Rishi grundade ett forskningsinstitut i Chandigarh för forskning av romsk historia och kultur 1973 samt ett romskt museum. Tre år senare organiserade han en romsk världskongress i samma stad som då besöktes av premiärministern Indira Gandhi och hennes son Rajiv Gandhi.

Det är över 20 år sedan jag och Vuokko-Vera talade om att resa till Indien för att undersöka vad som fanns kvar av Rishis arbete. Men det dröjde ända fram till 2011 innan resan äntligen blev av. Jag visste innan resan att Rishi

var död sedan år 2002. Jag hade dock hört att forskaren och författaren Dev Bhardwaj fortsatt Rishis arbete i Indien.

Förutom att undersöka läget för forskningsinstitutet, ville vi även kartlägga romernas bakgrund samt träffa personer som var insatta i romerna indiska bakgrund.

Efter att vi anlänt till New Delhi och incheckning på hotellet var gjort, besökte vi två bröder, vars far arbetat på indiska ambassaden i Stockholm på 1970-talet, och deras familjer, som jag bekantat sig med under min tidigare resa till Indien. Genom bröderna Batra fick vi veta en hel del om det aktuella läget i Indien.

Vi var fyra som åkte iväg tillsammans

från Sverige. Jag, Vuokko-Vera och två gamla arbetskamrater från Gävle. Vi såg och upplevde enormt mycket med alla våra sinnen under den 16 dagar långa resan. Framför hotellet och framför varje hus i området stod det beväpnade vakter dag och natt. På nätterna nåddes hotellrummen av en rök då folk brände skräp utanför husen.

På gator och vägar var det ett virrvarr av cyklar, hästar, vandrare, kor, trehjuliga taxibilar, bussar och lyxbilar. Från alla håll och kanter hörde man ett evigt öronbedövande tutande, en varning om att vara uppmärksam som ingen verkade vara irriterad över.

Efter två veckor upptäckte vi att den tunga trafiken ibland enbart var ett par centimeter från tårna, utan att man behövde vara rädd och mista dem då chaufförerna var synnerligen skickliga.

Å andra sidan blev man nedslagen av olika upptäckter. Vi märkte under vägen hur gigantiskt stora de ekonomiska skillnaderna verkligen är i Indien. Ett mänskligt flöde försätter att flytta in från landsbygden till städerna i hopp om att få ett

bättre liv. Kastsystemet är fortfarande i kraft och de sociala strukturerna fungerar inte. De välbärgade, ett ytterst fåtal av 1,2 miljarder indier, sitter på makten, en makt som ofta går i arv, men den kan även köpas ibland.

Vi tyckte det var fantastiskt att se hur folk ändå var nöjda med sin lott.

Visst ville folk ha det bättre, men ofta mötte man något som bröderna Batra kallade en "vad kan du göra åt situationen" attityd. De menade att man inte kan snabba på saker och tings förlopp, utan att allt kommer när det är dags.

Förutom ett besök till Delhi, gjorde jag och Vuokko-Vera Persson Boman en resa till Chandigarh för att följa i romernas fotspår. Dev Bhardwaj, forskare och författare, mötte upp och fungerade som guide.

Av Bhardwaj fick vi veta att Rishis forskningsinstitut var stängt. Man hade låtit flytta över allt material till Rishis hus. Bhardwaj tog oss med och visade oss huset som just då var tomt, ingen fanns på plats för att öppna.

Det vi fick veta vara att verksamheten Weer Rajendra Rishi inlett hade upphört efter hans bortgång. Detta var en mycket stor besvikelse för mig, som haft förmånen att via telefon två gånger tala med honom 1997. Rishis arv ligger nu i händerna på hans två söner, bosatta i London.

Romer som grupp hör man ingenting om i Indien, utan det man säger om alla nomader är att de är gypsies.

– Det är i västvärlden man ofta förknippar benämningen gypsi med enbart romer, men detta är helt fel. Till exempel är Afrikas beduiner gypsies, likaledes hästfolket i inre Mongoliet och afsharerna, ett turkspråkigt nomadfolk vars ursprungliga kärnområde är iranska Azerbajdzjan, berättade Bhardwaj.

Helt tomhända lämnade vi dock inte staden. Bhardwaj tog med oss till en skola, med 605 gatubarn inskrivna.

Bhardwaj berättade att det endast är gypsibarn som går i den skolan, som en indisk miljardär i New Delhi lät bygga

Dev Bhardwaj, forskare och författare.

2005 i Chandigarh och det är han som finansierar elevenas böcker, lunch och skoluniformer. Det är bara de allra fattigaste som får gå i skolan. Dessa barn har ingen romsk bakgrund.

Jag upptäckte en del skrifter där jag kände igen många vanliga ord från hindi och punjabi som finns kvar i den romanés jag talar.

Bhardwaj berättade att han skulle försöka fortsätta Rishis arbete på något sätt. Skolan har lovat Bhardwaj lokaler

för att åter kunna starta museet för romska föremål. Men han vill även kunna fortsätta att producera romsk litteratur med och av romer själva. Just nu finns det ett samarbete mellan Bhardwaj och ett par romer i Kroatien om ett lexikon på romanés, hindi och kroatiska. Tanken är att de ska översättas till fler språk.

Lägereldarna lyste varje kväll utanför husen, men några romer såg man inte till, eller är det så att alla 1,2 miljarder indier är romer!?

Soraya Post, lärare på den romska folkhögskolan Agnesberg, på DO:s seminarium om romers rättigheter.

De som är intresserade av att ta del av DO-rapporten *Romers rättigheter – Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor* kan ladda ner den (www.DO.se) eller beställa den i bokform.

DO i Göteborg för att diskutera romers rättigheter

DO samlade kommunala tjänstemän på chefsnivå och representanter för romska föreningar i Göteborg för att tala om romers rättigheter.

Text och Foto: Anneli Tillberg/DO

– Det är i det lokala, i vardagen, som romers mänskliga rättigheter kränks. Därför är det viktigt att kommuner tar sitt ansvar för att leva upp till principen om alla kommunmedborgares lika rättigheter, även romers, sa Heidi Pikkarainen, utredare på DO, i sitt inledningstal under seminariet.

Mötet i Göteborg var ett av flera som ska hållas på lokal nivå på olika platser i Sverige; de andra kommer att hållas bland annat i Stockholm och i Malmö. Syftet med mötena är att skapa en dialog mellan romska representanter och representanter för kommunen samt att mötesdeltagarna tillsammans ska identifiera både vilken diskrimineringsproblematik som romer möter i kommunen och vilka åtgärder som kommunen bör vidta för att

romers rättigheter inte ska kränkas.

DO har nyligen släppt rapporten ”Romers rättigheter – Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor”.

Rapporten visar att mellan 2004 och 2010 har DO fått in cirka 230 anmälningar från romer. I 10 procent av ärendena har DO startat en rättsprocess som i nästan samtliga fall lett fram till någon form av upprättelse för romer.

Rapporten visar också att cirka 70 procent av anmälningarna kommer från romska kvinnor. Cirka 50 procent av anmälningarna från romer rör diskriminering på offentliga platser.

– Det är ofta i de vardagliga situationerna som romska kvinnor blir utsatta. En

sådan situation som att gå och handla och som de flesta ur majoritetssamhället upplever som oproblematiske, är ofta oerhört påfrestande för romska kvinnor. De punktmarkeras, misstänkliggörs eller nekas helt enkelt att komma in. Det som ytterligare komplicerar fallen är att romska barn som följer med sin mamma in i till exempel butiken, ser sin förälder bli diskriminerad. Man kan fråga sig vad det kan få för konsekvenser för barnens inställning till sin romska identitet, sa Heidi Pikkarainen.

Många deltagare på seminariet bekräftade rädslan för att berätta att man har en romsk identitet, både i skolan, på arbetsplatsen eller i kontakten med myndigheter.

Cirka 20 procent av anmälningarna till DO från romer rör diskriminering inom socialtjänsten.

– Jag tror att diskrimineringen av romer inom socialtjänsten är oerhört omfattande. Men det kräver mycket innan man vågar anmäla en myndighet som man står i beroendeförhållande till, det finns en rädsla för att myndigheten ska bestraffa en. Vad gäller socialtjänsten finns det också en lång historia av tvångsomhändertagande av romska barn, sa Thereza Eriksson, resursperson på den romska folkhögskolan Agnesberg.

Heidi Pikkarainen bekräftade att DO

ser en historisk kontinuitet vad gäller antiziganism.

– Den historiska bakgrunden av förföljelse och förtryck samt att antiziganismen idag fortfarande är mycket öppen, påverkar romers förtroende för samhället.

För att kommunen ska leva upp till principen om icke-diskriminering föreslogs flera åtgärder, bland annat positiv särbehandling, att romsk kompetens anställs vid kommunen, att kommunen tar initiativ till romsk delaktighet och att det inrättas ett romskt informations- och kunskapscentrum i Göteborg.

– Jag har noterat alla goda förslag och tar med mig detta till den politiska ledningen i Göteborg. Det är uppenbart att det finns ett behov av ett permanent samråd mellan romska föreningar och kommunala politiker, sa Thomas Martinsson, kommunalråd i Göteborgs stad.

Soraya Post, lärare på den romska folkhögskolan Agnesberg, avslutade seminariet med en uppmaning till representanterna från kommunen:

– Vi behöver inte mer lagstiftning, det finns verktyg i form av konventioner, bestämmelser mot diskriminering och nu även DO:s rapport. Det vi behöver är action, bland annat från kommunen!

Diana Nyman, sakkunnig i romska frågor, diskuterar diskriminering på bostadsmarknaden. I bakgrunden syns Maria Augustsson från Hyresgästföreningen i Göteborg.

Nödvändigt med romsk delaktighet

Deltagarna på seminariet fick också välja ett av fyra teman att diskutera i smågrupper. Teman för dessa grupparbeten var bostad, arbetsmarknad, socialtjänst och skola, alla fyra områden inom vilka diskriminering av romer är vanligt förekom-

mande. Intensiva gruppdiskussioner pågick och varje grupp fick sedan redovisa hur man resonerat och vad man borde göra.

Seminariets deltagare uttryckte att det var väldigt positivt att flera av DO:s anställda kommit till seminariet. Det fick på så sätt extra tyngd. Det var också av stor betydelse att var och en av samtalsgrupperna hade tillgång till en "egen" representant från DO. Att diskutera i grupp leder ju ofta till att man vågar ge uttryck för sina åsikter, något som kan vara svårt att göra i den större samlingen.

Det är nödvändigt med romsk delaktighet inom samhällets alla områden. Speciellt viktigt på platser där många romer är bosatta. För inom samhällets alla områden finns behov av en annan policy, en policy som präglas av nolltolerans mot diskriminering. En storstad som Göteborg är i behov av ett romskt informations- och kunskapscentrum, något som seminariedeltagarna var eniga om.

Ingrid Schiöler

Heidi Pikkarainen och Domino Kai från DO

Ny rapport från DO

Romers rättigheter

Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor

Rapporten finns för nedladdning på DO:s webbplats. Där kan du även beställa ditt exemplar av rapporten.

www.do.se

Den osynliga muren

Den 27 juni medverkade ärkebiskop Anders Wejryd på ett dialogseminarium i Bryssel, arrangerat av bland andra Europeiska kyrkokonferensen (CEC/KEK), Europeiska biskopskonferensen och Churches' Commission for Migrants in Europe. Temat för seminariet var "Roma inclusion: a need, a challenge, and a duty" (Att inkludera romerna: ett behov, en utmaning, och en plikt).

Anders Wejryd talade under första sessionen, som hade temat "Att riva den osynliga muren".

Översatt från engelska: Bengt O Björklund

– Under 1990-talet skrev en respekterad medlem av den romska folkgruppen ett brev till Svenska kyrkan. Han var finsk-romsk och han hade tagit viktiga initiativ för att få det finländska samhället att uppmärksamma romernas situation. Detta brev fick Svenska kyrkan att reagera och starta en process som så småningom ledde till publiceringen av en liten bok skriven på romani chib, Ja Devlesa! Gå med Gud! En bok som distribuerades till samtliga församlingar, och senare hölls en gudstjänst för försoning i Göteborgs domkyrka, ledd av min föregångare.

Det faktum att initiativet kom från det romska samhället visade sig vara mycket viktigt för hållbarheten av processen. Om initiativ som detta kommer från kyrkan kan den alltid anklagas för att ha en dold agenda.

– Romer delar erfarenheter av svek. Företrädare för majoritetssamhället har svikit dem ofta. Varje romsk individ har erfarenheter av diskriminering och utanförskap. Detta främjar misstänksamhet mot "de andra" och leder lätt till splittning bland de egna, eftersom bedömningen av ärlighet hos "de andra" kan skilja sig i gruppen.

Vad innehöll arbetet och vad ville de romska representanterna ha?

– De ville tala och berätta om sina och sina äldres erfarenheter, men de ville också få perspektiv och höra majoritetens tolkningar av historiska situationer, erfarenheter, omständigheter och skuld. Företrädarna för kyrkan uppmanades att lyssna och verkligen ta till sig vad som

sades, och att bekänna, att vad som har hänt, faktiskt har hänt, och erkänna fakta. Sedan diskuterades publiceringen av boken.

Gudstjänsten i domkyrkan var en viktig och ett mycket offentligt ögonblick.

– Försoningsprocesser blir lätt krympta till en akt att be om förlåtelse. Min företrädare, ärkebiskop KG Hammar, hade svårigheter med den anakronistiska idén att människor som lever nu, ber om förlåtelse för människor som är döda sedan länge, och sedan tro att vi som lever nu, har lagt allt till rätta och det bör respekteras för något som inte har kostade oss mycket. Det var nödvändigt att hitta ett sätt till omvändelse som syftar till vad som är närvarande och framför oss!

En del av det problemet kvarstår med processen.

– Det verkar som om den försoningsprocess som ledde fram till gudstjänsten var grundlig, ärlig och mogen. Å andra sidan bör andra processer följa, med andra inblandade. Dessutom: Institutionella minnen är korta. Uppföljningen har inte varit tillräckligt kraftfull. Vissa församlingar arbetar hårt och med uthållighet, särskilt de med ett stort arbete bland invandrare och asylsökande, men den stora massan av församlingar göra precis så lite som de brukar.

Sverige har en tradition av att vara snabb att fördöma diskriminering på andra håll, samtidigt har vi problem nära till hands. Vi har en process med samer-

Foto: EU-kommissionen

na, som är både längre och djupare, men det är uppenbart att traditionen av homogenitet är långt starkare än minoriteters och ursprungsbefolkningars rättigheter i medvetandet hos majoritetsbefolkningen.

Kyrkan har engagerade medlemmar när det gäller minoriteters rättigheter. Därför kan kyrkan vara av betydelse i den offentliga debatten och även när de utformar opinion lokalt. Vi ser några uppmuntrande exempel i form av seminarier om romska frågor och romernas situation där församlingar och stift har kunnat agera värd och medlare, som slår vakt om romernas rättigheter att representera sig själva. Vi ser goda exempel på församlingar som faktiskt har plats för romska barn och ungdomar, som arbetar med dem, inte bara för dem, även om problem med att sluta skolan tidigt också leder till svårigheter att finna en plats i samhället.

En artikel om diskriminering av romer skriven av mig och kommissionären för mänskliga rättigheter i Europeiska rådet, Thomas Hammarberg, i en ledande tidning i Sverige i höstas, hade en stor inverkan. Detta var även fallet med ett offentligt uttalande från Kyrkomötet i Svenska kyrkan (och de är sällsynta) om diskriminering av romer som inte fick sina rättigheter som EU-medborgare.

Och så slutligen, en annan observation. Förintelsens minnesdag den 27 januari, hör också till romerna. I år, vid firandet i synagogan i Stockholm, deltog också företrädare för romerna. Det var en viktig handling av erkännande och ett delat öde.

*En lycklig
Dagermanpristagare!*

En dag om året Stig Dagermanpriset 2011

Stig Dagermanpriset En dag om året delas ut till den, de eller den organisation som i Stig dagermans anda verkar för att värna om det fria ordets betydelse och tillgänglighet. Prissumman är på 50 000 kronor och En dag om året arrangeras av Stig Dagermansällskapet och Älvkarleby kommun i samarbete med Arbetarbladet och Gefle Dagblad. I början av juni delades årets pris ut till Judit Benedek/SOS-Romer – ett projekt om attitydförändring.

Text och foto: Domino Kai

Judit försöker ge ett lugnt intryck och säger att allt är bra och lugnt, en timme innan prisutdelningen. Vet inte om jag riktigt ska tro på att hon är så lugn som hon säger sig vara när jag ser att hon vill gå igenom sin presentation om och om igen. En sladd här och en mikrofon där, något kör ihop sig. "Nu gör jag det själv", säger hon och skrider till verket. Men vem hade inte varit spänd och känt nervositet en dag som denna då man ska ta emot en utmärkelse för ett arbete som initierades för fyra år sedan.

Dagen är helt fantastisk med världens somrigaste väder. En sval bris kommer från dammen där man inte öppnat vattenpåsläppet vid kraftverket. Lokalen Stora Hallen rymmer flera hundra personer och cirka 80 personer hade kommit för att hylla pristagaren denna eftermiddag.

Eftermiddagen innehöll tal av bland andra Stig Dagermans son René Dagerman, sång av Toni Palmroth och Domino Kai. Pristagaren själv var glad och tagen av uppmärksamheten.

I den långa prismotiveringen står det bland annat: I Stig Dagermans drama "Ingen går fri", återfinns denna replikväxling mellan studenten Bengt och hans fästnö Berit: "Bengt: Vet du vad bedra är? Berit: Ljuga för någon som inte tror man kan det."

Dagerman skrev pjäsen 1947, två år efter atombombskrevaderna i Hiroshima och Nagasaki. Sedan dess bär vi alla insikten att vår gemensamma framtid kan utplånas av krafter som har skapats av människor.

Årets Stig Dagermanpris går till ett initiativ som har valt att konstnärligt och

socialt konfrontera den medvetna flykten från politiskt ansvar inför den mest skyddslösa gruppen i dagens Europa: barnen med romskt ursprung.

Inom projektgruppen SOS-Romer, ett projekt om attitydförändring, ingår teaterarbete från Sverige och Ungern. Teatern är ett effektivt sätt att nå barn och unga människor. Genom gestaltning och iscensättning är det möjligt att beröra betraktaren känslomässigt. På så sätt kan man tränga bort negativa attityder och erbjuda möjligheter för identifikation och förståelse för andra perspektiv.

Antidemokratiska rörelser växer ofta fram ur människors oförmåga att diskutera och belysa frågor ur olika aspekter.

Judit själv säger att hennes förhoppning med SOS-projektet, är att vi lyckas åskådliggöra ett utsatt folks situation för ungdomar så pass att de eliminerar de mest självklara fördomarna, och därmed bidrar till attitydförändring.

– Att göra den i Sverige osynliga gruppen romer synliga och i Ungern den synbart förföljda gruppen romer hörda. Det är dels ett internationellt projekt eftersom det är ett samarbete mellan Teater Kolibri i Ungern och Teater De Vill i Sverige, dels interkulturellt då det behandlar romer och deras utsatta situation. Inte minst är detta även ett samarbete tillsammans med É Romani Glinda och Sveriges Internationella Roma Filmfestival, avslutar Judit.

Gamla bilder berättar

Kära läsare av gamla bilder berättar. Vi har knutit kontakt med fotografen Åke Mossberg i Nora och fått ta del av hans enorma fotoarkiv. Åke har många strängar på sin lyra, han är inte bara en lysande fotograf utan även hembygdsforskare och löpare på sin fritid. Han är även en flitig föreläsare om Nora kommun och dess omnejd. Det sägs att det Åke Mossberg inte vet om Nora är inte värt att veta. Vi kommer att visa en serie av hans intressanta bilder om romer som har besök Nora vid olika tillfällen i kommande nummer.

Här ser vi lustig formulering på skylten. Den spanska Sibyllan från Kongo.

En bild på hur det kunde se ut på ett så kallat špilo, ett teaterliknande spel som kunde handla om ett, på den tiden kallat "zigenarbröllop".

Romerna hade ofta ett musikkapell, ofta var de en familj. Här kan vi se en bild på min farmors brors familj med från vänster Bomba Taikon på fiol, Sonhustrun Rosa, dottern Saveta på trummor och sonen Stevo på dragspel.

Åke berättar att ett annat zigerankapell blev fotograferade i samma ateljé juni 1948. Det här kapellet är troligen inte från Sverige, kanske kommer de från Ungern. Är det någon som känner igen dem.

Cathrines mormors Purjoomelett

Cathrines mormor Ella har hittat på receptet någon gång på 50-talet, därefter har det gått i arv. Det är Annika Taikon som lagat maten för ERG.

Det här behövs till ca: 8 personer

Omelettsmet:

10 st ägg
2 msk strösocker
7 dl standardmjölk
3 dl vispgrädde
Salt

Purjolöks stuvning:

4 st purjolökar
4 msk smör
2 msk vetemjöl
4 dl riven västerbottenost
½ msk strösocker
5 dl standard mjölk
2 dl vispgrädde
Salt och svart peppar

Gör så här:

Gör omelettsmeten genom att vispa samman alla ingredienser, häll i omelettsmeten i en välsmord ugnsfast form (20x30 cm med höga kanter eller 2 st mindre former med 20 i diameter).

Grädda i 200 graders varm ugn i ca 1 timme. Medan omeletten är i ugnen gör ni i ordning purjolöksstuvningen:

Börja med att dela purjolöken på längden, skölj noga bort sand, därefter skivar ni purjolöken i ca 3 cm tjocka skivor. Förväll purjolöken i saltat vatten i ca 10 min efter uppkok. Låt rinna av därefter. Under tiden purjolöken förväller, påbörja bechamelsåsen.

Smält smör i en stor kastrull, häll i mjöl och rör om. Häll på mjölk och grädde, vispa hela tiden så det inte klumpar sig. Tillsätt salt, socker och svartpeppar. När såsen börjar tjockna lägg i västerbottenosten och den avrunna purjolöken. Häll purjolökssåsen över den färdiga omeletten och servera.

Smaklig måltid!

Ps. för en magrare omelett, byt grädde mot mjölk. Strösocker är viktigt för att få rondör på smaken.

La Cathrinesaski mamiáski púro-purumáski omeléta

Gado xabén lašardá la Cathrinesaski mamí várekana ánde le berš karíng le 50, da žesára čiravél sa laski nepótsi o xabén ánde pénge famíljí.

Gado trubúl 8 ženénge

Omeléta:

10 angře
2 baré řojá xurdo zaro
7 dl thud
3 dl thulí smuntína
Lon

Púro - purumásko xumér

4 púro - purmá
4 baré řojá čil
2 baré řojá ařó
4 dl řangló Västerbottens čirál
½ barí řoj xurdó záro
5 dl thud
2 dl thulí smuntína
Lon thaj pipéri

Ker Gadeá:

Šor andré sa so trubúl tut te kerés o omeléta thaj hamisár mištó, šor sa ánde jekh vučó bovéske tíari (20x30 cm) vaj ánde 2 man cigné bovéske tíaria.

Muk te pečól ando bov ande 200 grádura ande 1 čáso. Ži kaj pečól é omeléta, lašár o púro - purumásko xumér:

Šin o púro pe lunžimáta, xaláv mištó palá godea šin o púro ánde 3 cm thulé felíji. Muk te čiról 10 minúci ánde londó paj palá godea šor avrí o paj thaj muk te šucól. Ži kaj čiról o púro čiráv o xumér

Bilár o čil ánde jekh barí tigája, šor andré o ařó hamisár, palá godea maj šor andré o thud thaj e smuntína, hamisár mišto te na anklél thulé bijí.

Akaná šor andré o lon, o záro, pipéri. Kána ačarés ke o xumér thulól, maj šor andré o čirál. Kána o xumér gáta lo, šor andré o púro.

Akaná šor oprál o xumér pa omeléta thaj tho pe e skafedí.

Xan pe satimáste!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag mellan kl. 10.00-11.30 och 13.00-15.00 samt tisdag-fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00.

Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats

www.do.se